troepen juist op tijd om massale moordpartijen of het wegvoeren van Chinese mannen te voorkomen maar elders kwamen zij te laat. Naar schatting werden ca. duizend Chinezen vermoord (sommigen werden levend verbrand) en twee maanden later waren er nog bijna zesduizendvijfhonderd, die weggevoerd waren, spoorloos – omtrent hun lot beschikken wij niet over nadere gegevens. Voorts gingen talrijke grote bedrijven die eigendom van Chinezen waren, in vlammen op; ook werden woningen en winkels van Chinezen in brand gestoken – omstreeks honderdduizend werden dakloos.

Feiten als deze raakten pas na enige tijd bekend – intussen drong zich aan de Nederlandse troepen overal waar zij bewijzen vonden voor de van Republikeinse zijde bedreven wandaden, de overtuiging op dat het kwaad (de Republiek) in de wortel moest worden aangepakt. De Nederlandse autoriteiten in Batavia gingen er niet anders over denken. Het leek alsof niets de Nederlandse troepen kon tegenhouden. Waarom dan niet oprukken naar Djokjakarta, van waaruit tot voortgezette weerstand werd opgeroepen? Op de vierde gevechtsdag, 24 juli, stond voor de generaals Spoor en Buurman van Vreeden en voor admiraal Pinke vast dat zulks, aldus de notulen van hun 'zeer geheime bespreking'[1], 'onvermijdelijk' was. Dat werd ook het oordeel van van Mook en zijn civiele adviseurs. 'De militaire en politieke opinie is', seinde hij op de zesde gevechtsdag, 26 juli, aan Jonkman[2], 'dat, tenzij Djokja capituleert, aan de voortdurende agitatie slechts door bezetting van het centrum een einde kan worden gemaakt', en een dag later, zondag 27 juli, was ook Schermerhorn, die Djokjakarta als 'pesthaard' had aangeduid, voor het denkbeeld gewonnen. 'Weliswaar', zo noteerde hij, 'zei Koos' (Vorrink)

> 'van de week door de telefoon, dat de bezetting van Djokja voor hem in Nederland onverkoopbaar is, maar ik geloof toch, dat nu ik naar Nederland terugkeer, ik een poging zal moeten doen om onze partijgenoten duidelijk te maken dat de bezetting van Djokja nog geenszins behoeft te betekenen dat wij de Republiek van de kaart vegen. In 1870 is Parijs door de Duitsers bezet, maar Frankrijk is blijven leven, zij het op een enigszins andere voet dan tevoren.'[3]

Ziet men dit laatste argument als een aanwijzing dat Schermerhorn onder de zware druk der omstandigheden rijkelijk verward was geworden, dan vindt men een tweede aanwijzing in wat hij die dag verder schreef over de wenselijkheid van 'progressieve politiek na deze actie':

[1] Tekst: *NIB*, dl. X, p. 39 e.v. [2] Tekst: a.v., p. 72 e.v. [3] *Het dagboek van Schermerhorn*, p. 797 (27 juli 1947).